מי שמתו פרק שלישי ברכות

ואין מברכין עליו. אין לריך שיברכו לו אחרים בברכת הלחם: **ואין מומנין עליו.** אין מצטרף עם שלשה לזימון: **שמתים המפה אילא ביניהו.** לר"ש חייב אבל בעונה בשבת: **קפני מיסם פטור מק"ש ומכל ברכות.** ואפילו כשהוא אוכל בנית מבירו: **פרגמא.** להא דתני פטור אמי שאין לו בית אמר דקאמר מחזיר פניו ואוכל: **רב אסי אמר.** לעולם אכולה ומתניתין נמי אפילו בבית אמר נמי פטור ליה דכל שמוטל עליו לקוברו קרי מוטל לפניו: **ויקם אכרכים וגו' וכפיב ואקברה מתי מלפני.** והיאך שעמא לאו לפניו הוה: **משמרו.** אדם אחר שאינו קרובו אלא משמרו: **פופס ד' אמות לק"ש.** שאסור לקרות בתוך ארבע אמות שלו משום לועג לרש: **פטור מק"ש.** משום דעוסק במלוה: **מושמין לעכברים.** מגא קמא חיים לעכברים אפי' בספינה: **דסקיא.** מרלוף גדול של עור: **ואם היה מסירא.** ולריך לרבוס על הסוס ולרוץ: **אלא אסיפא.** אם היה מחיצה רוכב: **מלוה ה' חונן דל.** קרי ביה מלוה את המקום מי שחונן את הדל ואין לך דל מן המת והמלוה אומר כאלו מלוה את המקום: **דלייס.** הגביהו: **לא שנים.** לא חזרת עליו פעם שנית כדי שתתבונן בו: **אלו נדיקים.** ומאי יודעים שימותו נותנים אל לבם יום המיתה ומוכיחים ידיהם מן העבירה. ורשעים אינם יודעים מאומה שעושים עצמם כאינם יודעים וחוטאים: **הוא הכה.** השפיל את השנים של דורות משני מקדשים שלא היה בהם כמותו: **אריאל.** זה בית המקדש שנא' הוי אריאל אריאל קרית חנה דוד (ישעיה כט): **מואב.** על שם שבנאו דוד לאחי מרות המואביה: גזיזי

ואין מברכין עליו ואין מזמנין עליו ופטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה ובשבת מיסב ואוכל בשר ושותה יין ומברך ומזמן ומברכין עליו ומזמנין עליו וחייב בכל המצות האמורות בתורה [6]רשב"ג אומר מתוך שנתחייב באלו נתחייב בכולן וא"ר יוחנן מאי ביניהו תשמיש המטה איכא ביניהו קתני מיהת פטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה אמר רב פפא תרגמא אמחזיר פניו ואוכל רב אשי אמר כיון שמוטל עליו לקוברו כמוטל לפניו דמי שנאמר [1]ויקם אברהם מעל פני מתו ונאמר [1]ואקברה מתי מלפני כל זמן שמוטל עליו לקוברו כמוטל לפניו דמי מתו אין אבל משמרו לא והתניא המשמר את המת אע"פ שאינו מתו פטור מק"ש ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה משמרו אע"פ שאינו מתו מתו אע"פ שאינו משמרו מתו ומשמרו אין אבל מהלך בבית הקברות לא והתניא [1]לא יהלך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו וספר תורה בזרועו וקורא ואם עושה כן עובר משום [2]לועג לרש חרף עושהו התם תוך ארבע [אמות] הוא דאסור חוץ לארבע אמות חייב דאמר מר [3]בר מת תופס ד' אמות לק"ש הכא חוץ לד' אמות נמי פטור: גופא [2]המשמר את המת אע"פ שאינו מתו פטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה היו שנים זה משמר וזה קורא וזה משמר וזה קורא בן עזאי אומר היו באים בספינה מניחו בזוית זו ומתפללין שניהם בזוית אחרת מאי ביניהו אמר רבינא חוששין לעכברים איכא ביניהו מר סבר חיישינן ומר סבר לא חיישינן: ת"ר [2]המוליך עצמות ממקום למקום הרי זה לא יתנם בדסקיא ויתנם על גבי חמור וירכב עליהם מפני שנוהג בהם מנהג בזיון ואם היה מתירא מפני נכרים ומפני לסטים מותר וכדרך שאמרו בעצמות כך אמרו [2]בספר תורה אהייא אילימא אריש פשיטא מי גרע ספר תורה מעצמות אלא אסיפא: אמר רחבה [3]אמר רב יהודה [1]כל הרואה המת ואינו מלוהו עובר משום לועג לרש חרף עשהו ואם הלוהו מה שברו אמר רב אסי עליו הכתוב אומר [1]מלוה ה' חונן דל [1]ומכבדו חונן אביון: רבי חייא ורבי יונתן הוו שקלי ואזלי בבית הקברות הוה קשדיא תכלתא דרבי יונתן אמר ליה רבי חייא [1]דלייה כדי שלא יאמרו למחר באין אצלנו ועכשיו [2]מחרפין אותנו אמר ליה ומי ידעי כולי האי והא כתיב [5]והמתים אינם יודעים מאומה אמר ליה [6]אם קרית לא שנית אם שנית לא שלשת אם שלשת לא פירשו לך [5]כי החיים יודעים שימותו אלו צדיקים שבמיתתן נקראו חיים שנאמר [7]ובניהו בן יהוידע בן איש חי רב פעלים מקבצאל הוא הכה את שני אריאל מואב והוא ירד והכה את האריה בתוך הבור ביום השלג

והתניא פטור מתקיעת שופר אית לך למימר בחול ולא בי"ט בחמיה ומשני א"ר חנינא מכיון שהוא זקוק להכין לו אדון ומכריכין כדתנן (שבת קנא.) מתשיכין על התמוח להניח לו אדון ומכריכין כמו שהוא נוטל משאו דמי אלמא דמי אלמא דמשמע דבשבתות וי"ט אינו רשאי לברך ולהתפלל דטרוד להמשיך לו על המתוח להניח אדון ומכריכין וקשיא מסיפא דקתני בשבת מברכין עליו ומזמנין עליו וכן תניא נמי בירושלמי בד"א בחול אבל בשבת מיסב ואוכל ומברך ועונים אחריו אמן. ואומר הר"י דפליגי אהדדי ריש"א וסיפא בירושלמי. וכבי נתנאל היה אומר דאפשר לישבו דודאי אם דעתו להמשיך על המתוח אז יש לנו לומר דטרוד להמשיך ואינו רשאי לברך אבל בסיפא מיירי בשאין דעתו להמשיך על המתוח ומיהו אמי טעמא לא שייך לטעמא דמשום כבודו. ומן הירושלמי דמשני דפטור מנטילת לולב דמיירי בחול המועד דטרוד ליש"א משאו למדנו שבחול המועד שייך אינעת בשמתו מוטל לפניו וכיון דבשמוטל לפניו שייך אינעת כי מוטל עליו לקוברו כמוטל לפניו דמי וכן איפכא מי שמתו מוטל לפניו ואין עליו לקוברו אינו נוהג אינעת וכן משמע בירושלמי נמסר לרגים אוכל בשר ושותה יין נמסר לבתפיס כנמסר לרגים ועל כרחך נמסר לרגים ר"ל אפי' לפניו דאי שלא לפניו מיפוק ליה שמיד חל עליו אבלות משיצא מפתח ביתו וכיון דלא חל עליה אינעת א"כ אדם שאינו יכול לקבור מתו כגון אדם שמת בבית האסורים ואין המוסל מניחו לקוברו נראה שאין חייב לנהוג בו אינעת שהרי אין זה מוטל עליו לקברו מפני שאינו יכול לפדותו ולהוציאו לקברו כדתניא במסכת שמחות (פ"ב) נתיאשו בעליו מלקוברו מתאבלין עליו ופסיק מיניה תורת אינעת מיהו בלותו שהפסו מוסל גם אבילות אינו חייב דלא דמי לנתיאשו מלקוברו (ג) אשם אינו קובר מו אבל הכא עדיין הוא מצפה אם יוכל לעשות פשרה עם המוסל להניחו לקברו וכן מעשה דר' אליעזר בר"ש בבבא מציעא (דף פד:) דפסק מצות אינעת ומעשה שמתה אחותו של ר"מ בשבת והודיעו לו במוצאי שבת בעיר אחרת ואכל בשר ושתה יין ואמר כיון שיש לה בעל שחייב בקבורתה אינו אסור בבשר ויין ואפשר שגם ר"מ אם היה בעיר עצמו היה מיקל מאותו הטעם: **וספר** תורה בזרועו וקורא. והוא הדין דעל פה אסור לקרות: **וירכב** עליהם. אבל אי מפשילן לאחוריו על החמור בדעתך לאסור ס"ת אבל בנביאים וכתובים שפיר דמי [1]מדנקט ס"ת ולא מסתבר לומר משום שריותא דנכרים ולסטים דהא פשיטא דמותר דלמה יהיה אסור ועוד דבהדיא אמר בירושלמי דסקיא מלאה ספרים אי שהיו בה עצמות של מת הרי זה מפשילן לאחוריו ורוכב עליו [2]: **אלא** אסיפא משום לסטים מותר לרכוב עליהם. וה"ה לאחוריו מותר אפילו בלא לסטים: **למחר באין אצלנו** ועכשיו מחרפין אותנו. ותימה והא אמרי' בפ' התכלת (מנחות דף מג.) ההיא שעמא דאלי דמיגן ליה פי' נותנין ציצית בטליתותיהן (ב) משום לועג לרש וי"ל דה"פ הכא דמביישין אותם כמה שהחיים מצווים והמתים אינם מצווים וגדול המצווה וכו' (ג) והיאך דהתכלת היינו דדמו מוטיים למתים ועכשיו אנו מסלקין אותן [3]ומאי שנא אומר ר"מ דוקא הם שהיו רגילים כולם בחייהם לבנות טלית בד' כנפות ולבנות ציצית וגם לכל העוסקים בהם יש להם ציצית והוה לועג לרש אם לא היה להם ציצית אז משום דכתיב לדורתם לדור תם אבל אנו שגם בחיינו אין מנהגינו לבנות תמיד ציצית אי הוי דמיגן להו הוי כמו לועג לרש וכ"ת נשים לאותם שהיה להם בחייהם לא לועג לרש לאחרים ועוד אר"ת ששמע מאנשי לוחי"ר [4] דמסיימים הציצית דציצית עולה לאמנין תרי"ג עם מ' חוטין וחמשה קשרים ואם לוכש ציצית נראה כאילו קיים כל התורה ומיתזי כשיקרא וזה לא נהיגא דגם חייב עתה לאמה לוכשים הלא לא קיימו כל התורה כולה ומיהו י"ל דאנו סומכים על מסכת שמחות (פי"ב) שלוה אבא שאול לבניו הטילו תכלת מאפילייהו ואע"פ שהגמרא חולק עליו יש דברים שאנו מנימין הגמ' שלנו ואנו עושין כספרים המיוסים כמו מחזון ישעיהו כספיקתא וכמו ויאמר שיש בגמ' (מגילה דף לא.) דבתענית קורין ברכות וקללות ובמס' סופרים (פי"ז) מפרש ויאמר והריצ"א היה רגיל שלא להסירם מן הכנף אלא לקושרם ולהדקם בתוך הכנף לאפוקי נפשיה מפלוגתא אם הם חייבין בציצית יש להם ציצית ואם לאו הרי הם מכוסין [5]: **שני אריאל מואב.** על שם דוד ושלמה שבנו את הבית ובאו מרות המואביה:

מסורת הש"ס

(א) [נמ"ק בא: איתא רבן בנמליאל וכן איתא בשמחות פי"ב]. (ב) שטה דף מג:. (ג) [בשאלתות פ' מי שהה אי אמר רב יהודה אמר רב]. (ד) רי"ל מלפניהן. (ה) [מ"ק מז:]. (ו) ומיהו נראה דאף בפ"ת ס"ד מדנקט בסיפא ס"ת בל"ל רש"ל. (ז) [ותקאמר אלא אסיפא בל"ל רש"ל רש"ל]. (ח) ומאי שמעת בל"ל רש"ל. (ט) [ועיין תוספות ספרים מ: ד"ה אבל אחוק ותוס' ר"ב עד ע"ד ד"ה ספרי ותוס' נדה סא: ד"ה אבל ותוס' פ"ג סה: ד"ה אבל].

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ואינו מנכן וכו' לנמיאמנו מלקוברו ששובר אינו קוברו אבל: (ב) תוס' ד"ה לאחר וכו' ציצית בטליתותיהן וליכא משום לועג. [נ"ב מנחות ומאלה דהבנתמו ל"ם]: (ג) באר' וגדול המצוה וכו' וקשה מהתיא דהתכלת: (ד) באר' מאנשי לוחי"ר הא דמסיימים הציצית משום דציצית עולה:

מוסף תוספות

א בתוס' רי"ש כתב, וכן בדבריהיהו דראב"ש כיון שלא היה עומד ליקבר חלה עליו אבילות מיד. ב בתוס' רי"ש כתב, כי שמע מדקני לוחי"ר כי ציצית עדות הוא שקיים התורה ואין הדור ראוי לאותו עדות עכשיו.

מוסף רש"י

ואין מברכין עליו. ברכת המזון לחולאו ידי חובתו (חו"ח כב: חכמ"). ואין מזמנין עליו. וכל זמן שאין לפניו מיושבת עליו ונראה כברכה נמנעה, ועוד דאם כא לנרך מאיש אשמה לעברו והרי ליה לועג לרש (פ' הנר בשם רש"י). ובשבת מיסב. כשהוא אוכל (שם). נתחייב בכולן. מימיה בחלות עונג שבת דאין אבלות בשבת (שם). מת תופס ארבע אמות לק"ש. שאסור לקרות בתרבע אמותיו משום לועג לרש שזה קורא חה אינו יכול לקרות (סוטה מג:). הוה קשדיא תכלתא. ציצותיו היו נגרות על גבי הקנרות (כתו"ר).

רב ניסים גאון

פרק ג

ראמר מר מת תופס ד' אמות לקרות שמע. עיקרה במסכתא סוטה בפרק משום מלחמה (דף מג) כי אתא רב דימי אמר ר' יוחנן משום ר' אליעזר בן יעקב מת תופס ד' אמות לקרות שמע דכתיב (משלי יז) לועג לרש חרף עושהו:

עין משפט נר מצוה

ה א מי"י פ"ד מהלכות תפילין הלכה כג. ופי"ד מהלכות אבל הלכה יג. [וסי"ד מהל' ס"ת הלכה ז] סמג עשין כב טוש"ע א"ח סימן תה סעיף ג ומימן עא סעיף ז [ודי"ד סימן רפב סעיף ד וסי' שפז סעיף ב ג]:

ב [מי"י פ"ג מהל' ק"ש הל' ג טוש"ע א"ח סי' עא סעיף ז ודי"ד סי' שפז סעיף ג ז]:

ז ג מי"י פ"ד מהלכות ק"ש הלכה ג טוש"ע א"ח סימן עא סעיף ג ד וכ"ד סימן שמא סעיף י:

ז ד מי"י פ"ד מהלכות אבל הלכה י"ד סמג עשין מד"ש ג טור ש"ע יו"ד סימן מג סעיף י:

ז"ה מי"י פ"י מהל' ס"ת הלכה יא טוש"ע יו"ד סי' רפב סעיף ג]

ח ו (מי"י ומסמ עשן) טור ש"ע יו"ד סימן שמא סעיף ג:

ז"ז טוש"ע א"ח סי' כג סעיף ג' ודי"ד סי' שפז סעיף ז]:

תורה אור השלם

1. וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ וַיְדַבֵּר אֶל בְּנֵי חֵת לֵאמֹר:
בראשית כג ג
2. גֵּר וְתוֹשָׁב אָנֹכִי עִמָּכֶם תְּנוּ לִי אֲחֻזַּת קֶבֶר עִמָּכֶם וְאֶקְבְּרָה מֵתִי מִלְּפָנָי:
בראשית כג ד
3. לוֹעֵג לָרָשׁ חָרַף עֹשֵׂהוּ שָׁמֵחַ לְאֵיד לֹא יִנָּקֶה:
משלי יז ה
4. מַלְוֵה יְיָ חוֹנֵן דָּל וּגְמֻלוֹ יְשַׁלֵּם לוֹ: משלי יט יז
5. עֹשֵׁק דָּל חָרַף עֹשֵׂהוּ וּמְכַבְּדוֹ חֹנֵן אֶבְיוֹן:
משלי יד לא
6. כִּי הַחַיִּים יוֹדְעִים שֶׁיָּמוּתוּ וְהַמֵּתִים אֵינָם יוֹדְעִים מְאוּמָה וְאֵין עוֹד לָהֶם שָׂכָר כִּי נִשְׁכַּח זִכְרָם:
קהלת ט ה
7. וּבְנָיָהוּ בֶן יְהוֹיָדָע בֶּן אִישׁ חַיִל רַב פְּעָלִים מִקַּבְצְאֵל הוּא הִכָּה אֶת שְׁנֵי אֲרִאֵל מוֹאָב וְהוּא יָרַד וְהִכָּה אֶת הָאֲרִי בְּתוֹךְ הַבּוֹר בְּיוֹם הַשָּׁלֶג:
שמואל ב כג כ

רבינו חננאל

ת"ר המוליך עצמות ממקום למקום הרי זה לא יתנם בדסקיא מ'. שני החמור אחד מצד זה ואחד מצד אחר. רבלשון ישמעאל אלכר"ג.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com